

Pierné, Gabriel (1863-1937)
Fransk tonsättare dirigent och organist

Gabriel Pierné föddes i Metz. Redan som 7-åring skrevs han in vid Musikkonservatoriet i Paris, dit familjen också flyttat 1871 efter att Lorraine införlivats med Tyskland, som ett resultat av fransk-tyska kriget, 1870-71. Han studerade musik vid Pariskonservatoriet för bl.a. A.F. Marmotel (piano), A. Lavignac (gehörslära), Caesar Franck (orgel) och Jules Massenet (komposition). 1882 vann han Rompriset med kantaten *Edith*. Mellan 1890-98 var han organist i Sainte Clotilde, där han efterträdde Franck. 1910-34 ledde han Colonne-orkestern¹, som ordinarie chefsdirigent.² Det var Pierné som dirigerade Stravinskys *Eldfågeln* 1910 vid Sergej Djagilevs Ryska Balett i Paris.

Pierné höll sig utanför de stridigheter som rasade mellan företrädare för operamusiken (Pariskonservatoriet) och den småskaliga musiken (Schola Cantorum, grundad 1894 av bl.a. Vincent d'Indy). Han tog heller inte ställning i den motsättning mellan anhängare till d'Indy, (som var inriktade på kontrapunkt) och "debussystemerna" som hade uppstått efter premiären på Debussys *Pelléas et Mélisande* 1902. Pierné var djupt aktad i alla läger, och han blev en mycket framstående interpret av Debussys musik. Hans egen musik var dock helt annorlunda än Debussys. Den liknar helt klart Caesar Francks, men är enligt Sohlmans musiklexikon "klarare, smidigare och i sin naturliga grace mera 'gallisk' än dennes.". Dessa ord borde vara ett tillräckligt skäl för musikälskare att lära känna Piernés orättvist försummade verk.

Pierné skrev musik i de flesta genrer, bl.a. 8 operor men även oratorier, orkestermusik, kammarmusik och sånger. Bland hans mest kända verk kan nämnas oratoriet *La Croisade des Enfants* (1905), orkesterstycket *Marche des petits soldats de plomb* (1887) och *Introduction et variations sur une ronde populaire* för saxofonkvartett. Andra kammarmusikverk att nämna är pianokvintetten (1918), pianotrio (1921) och violinsonaten (1900).

Pianotrio c-moll op. 45

1 Agité de mouvement et de sentiment 2 Allegretto scherzando 3 Moderement lent
1920-21

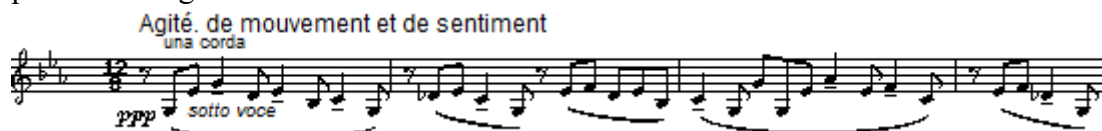
Pianotrio anses av många vara kronan på Piernés kammarmusikverk. Det magnifika stycket framfördes första gången 1922 av George Enescu, violin, Gérard Hekking, cello och tonsättaren själv vid pianot. Analysen grundar sig huvudsakligen på den sammanfattning av verket som finns i ett texthäfte till en cd-utgivning av Piernés kammarmusik.³

¹ Colonne-orkestern bildades 1873 av Parisoperans ledare Édouard Colonne (1838-1910). Den framförde framför allt verk av samtida franska tonsättare.

² SAOL 13 uppger att chefsdirigent med binde-s är den rekommenderade stavningen. Kanske hade ordboksredaktionen försummat att konsultera Sten Broman innan denne avled.

³ Jacques Tchamkerten: <http://www.naxosmusiclibrary.com/sharedfiles/booklets/TPI/booklet-2C1111.pdf>

Första satsen, är en mäktig skapelse som är lika lång som de övriga två satserna tillsammans. Formen är originell, men har sonatformen som grund. Mellan genomföringen och återtagningen följer ett långsamt avsnitt grundat på det tredje temat. Det kan sägas utgör ersättningen för den långsamma sats som i övrigt saknas. Satsen inleds med ett rytmiskt avancerat tema, som hela verket kretsar kring. Det framförs i pianot och utgör första delen av huvudtemat:

Huvudtemats andra del tas upp unisont i stråkarna medan första halvan fortsätter i pianot.

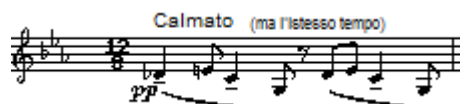
Tonsättaren har som synes noterat huvudtemats första del i 12/8 och andra delen i 4/4, antagligen av praktiska skäl. Men det är fyrtakt som gäller i båda fallen.

Huvudtemat upprepas, men nu med andra halvan i pianot och den första i stråkarna.

I sidogruppen, Ess-dur, spelas sidotemat i violinen till en motstämma i cello och en upprepad pianofigur. Den senare har samma rytmik som huvudtemats första takt (se notex. 1 ovan)

En tredje temagrupp, *Calmato*, inleds med två takter av en ackompanjemangsfigur som sedan fortsätter som envis ledsagare till temat. Även denna figur om 4 toner härrör från huvudtemats första del (se notex. 1, takt 2 respektive 4 ovan):

Tema 3 som följer spelas i violin och cello i kanon. Här visas violinstämman:

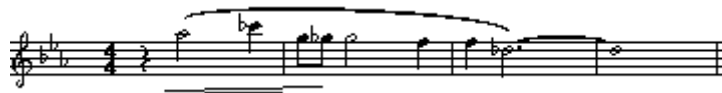
Detta tema spelar stor roll även i sats 2 och 3.

Efter denna exposition följer nu en lång genomföring, som huvudsakligen bearbetar huvudtemats två delar och tema 3.

I slutet hörs i stråkarna ett nytt tema med motsatta rörelser:

Detta tema deltar i en dialog med ett tema i pianot. Det har sitt ursprung i tema 3:

De båda temana fungerar som övergång till nästa avsnitt, *Très calm*. Det är alltså det redan nämnda, långsamma avsnitt, som även det byggs upp av tema 3:

Detta inskjutna långsamma avsnitt avlöses av återtagningen, där de tre temagrupperna på nytt låter höra sig. Huvudtemat återkommer i slutet och leder tillsammans med stråketemat med de motsatta rörelserna satsen till ett slut.

Mellansatsen, *Allegretto scherzando*, har tredelad form som ett scherzo. A-delen kännetecknas av ett intrikat rytmiskt mönster bestående av 3+3 +2 åttondelar.⁴ Första temat har en östeuropeisk, modal karaktär. Det introduceras i pianot till stråkarnas pizzicatoinpass. Temat vandrar sedan över till violinen för att slutligen uppträda kanonlikt i violin och cello:

Ett litet motiv om 6 toner i pianot, som hörts tidigare, visar sig vara viktigt:

Detta tema annonserar nästa tema och ingår även i övrigt som motstämman till de mera melodiska temana. Tema 2 tas upp i violinen och utvecklas i dialog med cellon.

Ett tredje tema, som först hörs i violinen låter bekant. Det visar sig vara ett citat av calmato-temat från första satsen:

Temat upprepas i pianot. Man ska inte förledas av temats enkla uppbyggnad; den underliggande rytmen är fortfarande 3 + 3 fördelade på den punkterade helnoten och 2 på fjärdedelsnoten (se ovan).

⁴ Det rytmiska mönstret är troligen inspirerat av en baskisk dans, zortziko. Det finns även i Ravels pianotrio, 1:a satsen (1914) och i Saint-Saens 2:a pianotrio, 2:a satsen (1892)

Sådana tema-anknytningar till föregående satser brukar betraktas som en typisk specialitet för fransk musik från andra halvan av 1800-talet, men de har använts även tidigare, för att integrera satserna till en helhet, t.ex. av Beethoven och Mendelssohn. Dessa 3 teman flätas nu samman i en verkkningsfull väv, innan första A-delen avslutas med ett fjärde tema i ciss-moll. Det har liksom det tredje temat samma rytmiska underdelning: Det ska enligt föredragsbeteckningen spelas uttrycksfullt och smidigt:

Satsens B-del är kort. Den kan betraktas som en scherzotrio och går i ett långsammare tempo. Taktarten är också ändrad till 3/4. Notexemplet visar violinstämman och pianostämman av inledningen:

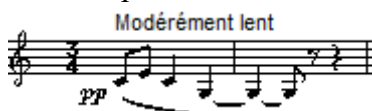
Den övergår snart i ett modulerande tema (violin) som förenas med tema 3 från A-delen (cellon) och en tvåtakters rytmisk figur i pianot:⁵

A-delen återkommer i varierad och avkortad form. Codan går i lugnare tempo och börjar likt B-delen och avslutas med tema 1.

Finalen, *Modérément lent*, har en ovanlig uppbyggnad. Sammanfattningsvis har den en inledning, ett variationsavsnitt, en ganska lång genomföringsdel som slutar med en långsam episod, *Très calm*, och slutligen ett allegro i C-dur.

Inledningen börjar med ett 4-tonsmotiv i pianot, som nu klingar bekant. Det är en stigande liten ters följt av en fallande stor ters och en fallande kvart, alltså samma toner som vi finner i första satsens huvudtema, första halvan, takt 2 och som även används på andra ställen i verket. Motivet får svar i stråkarna.

⁵ Originalstämmorna är noterade i ciss-moll. Av notskrivningstekniska skäl är notexemplet här noterat i a-moll, men tonerna är de samma som i originalet.

I denna inledning växer efter hand fram en melodi, som kommer att bilda tema för det kommande variationsavsnittet. Detta, *Tempo allegretto*, går i c-moll. Tchangerten kallar temat Breton-sounding, vilket väl kan översättas till ”keltiskt”:

Efter temapresentationen följer fem variationer. Sedan kommer det långa genomföringsavsnittet (se ovan). Det utvecklar motiv ur inledningen och det keltiska temat. I slutet finns en *Très calm*-episod. Den är byggd kring det keltiska temat, nu i dialog med första satsens första tema (se nedan, takt 3):

Den avslutande delen, *Allegro non troppo*, har en introduktion som föregriper ett av temana. Detta spelas sedan i violinen, medan pianot samtidigt spelar det andra:

I en mer lyrisk episod hörs bl.a. calmato-temat från första satsen, första gången i cellon.

Snart tar de två första temana åter över. Först hörs pianotemat i fortissimo.

En kort coda avslutar. Den byggd på de tre första tonerna i calmato-temat från första satsen, nu i form av tre 8-delsnoter:

